ISSN 2221-1217

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ, ЗДОРОВ'Я І СПОРТ. 2019. №2(34). С. 60–67

PHYSICAL ACTIVITY HEALTH AND SPORT. 2019. №2(34). P. 60–67

УДК 615.825

ВІД ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ СФЕРИ

Наталія ЖАРСЬКА

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, Україна, e-mail: zharskan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2313-6894

Анотація. Орієнтація на реорганізацію наявних та створення нових спеціальностей підготовки фахівців є важливою рисою сучасного розвитку освітньої сфери України. Широке розкриття питань становлення відносно нової наукової та освітньої спеціальності «фізична терапія» в Україні є актуальним в умовах перебудови системи освіти до міжнародних вимог.

Мета дослідження полягала у встановленні генези наукової та освітньої сфери «фізична терапія».

У роботі використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел та інтернету.

Установлено історичні аспекти становлення й розвитку сфери реабілітації, лікувальної фізичної культури, фізичної реабілітації та фізичної терапії в Україні, аспекти підготовки фахівців зі спеціальності «фізична терапія», які спрямовані на виховання нової генерації фахівців за міжнародними стандартами для створення сучасної реабілітаційної системи в Україні. Показано внесок вітчизняних вчених у розвиток лікувальної фізичної культури та фізичної реабілітації. Представлено аналіз розвитку фізичної терапії як освітньої сфери в Україні.

Питання аналізу еволюції становлення фізичної терапії, розуміння її сутності, використання засобів та методів є актуальним, оскільки це є важливим елементом теоретичної підготовки фахівців з фізичної терапії.

Ключові слова: фізична реабілітація, лікувальна фізична культура, фізична терапія, спеціальність.

© Жарська Н., 2019

FROM THERAPEUTIC PHYSICAL TRAINING AND PHYSICAL REHABILITATION TO PHYSICAL THERAPY: THE EVOLUTION OF THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC SPHERE

Nataliya ZHARSKA

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj, Lviv, Ukraine, e-mail: zharskan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2313-6894

Abstract. Focus on the reorganization of existing and the creation of new specialties of training is an important feature of modern development of education in Ukraine. Wide disclosure of the formation of a relatively new scientific and educational specialty "physical therapy" in Ukraine, is relevant in the context of the restructuring of the education system to international requirements.

The purpose of the study was to establish the genesis of the scientific and educational field of "physical therapy".

The following research methods were used in the work: theoretical analysis and generalization of literature sources and the Internet.

The historical aspects of formation and development of rehabilitation, therapeutic physical training, physical rehabilitation and physical therapy in Ukraine, aspects of training specialists in "physical therapy", which are aimed at educating a new generation of specialists according to international standards to create a modern rehabilitation system in Ukraine. The contribution of domestic scientists to the development of therapeutic physical training and physical rehabilitation is shown. An analysis of the development of physical therapy as an educational field in Ukraine is presented.

The question of analyzing the evolution of the formation of physical therapy, understanding its essence, the use of tools and methods is relevant because they are an important component of the theoretical training of specialists in physical therapy.

Keywords: physical rehabilitation, therapeutic physical training, physical therapy, specialty.

Постановка проблеми. Важливою рисою сучасного розвитку освітньої сфери України є орієнтація на реорганізацію наявних та створення нових спеціальностей підготовки фахівців (Постанова Кабінету Міністрів України № 266 від 29. 04. 2015 року "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти", надалі зі змінами постанови Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2016 р. № 674 та від 1 лютого 2017 р. № 53). Проблема збереження й зміцнення здоров'я населення за всіх часів була однією із пріоритетних у суспільстві. Особливо актуальними питання щодо рівня здоров'я населення, його збереження і поліпшення стають в епоху глобальної соціальної, економічної та демографічної кризи [3, 7]. Отже, дедалі більшої значущості в сучасному суспільстві України набуває відносно нова (у поданій назві) спеціальність «фізична терапія», що актуалізує питання аналізу еволюції становлення фізичної терапії, розумінню її сутності, використання засобів та методів тощо.

На різних етапах становлення цієї спеціальності, вказаний термін мав різні значення, а саме: реабілітація, лікувальна фізична культура (ЛФК), фізична реабілітація та фізична терапія.

Після Першої світової війни в США, Англії, Франції, Данії та інших країнах Європи почали готувати спеціалістів-реабілітологів середньої ланки. Як самостійний засіб фізичної реабілітації ЛФК переважно була визнаний у соціалістичних країнах [3, 4, 8]. У колишньому СРСР, зокрема і в Україні, було створено окрему галузь «Лікувальну фізичну культуру».

На той час потреба подальшого вдосконалення служби ЛФК в Україні була очевидною. Формування фізичної реабілітації як галузі професійної підготовки фахівців почалося у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю в Україні в 90-х роках минулого століття. У 2005 році було створено наукову спеціальність 24.00.03 «Фізична

реабілітація» (постанова президії ВАК України від 11. 05. 2005 р.). Подальша інтеграція України у світові організації сприяла формуванню нової спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія». (Постанова Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2017 року № 53 " Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку багатьох авторів [2,3,4,8,10], фізична реабілітація, яка перебуває на стику галузей фізичного виховання і охорони здоров'я і має на меті максимальне відновлення функціональних можливостей організму людини після перенесених травм чи захворювань шляхом використання фізичних вправ, на теперішній час посідає одне з основних місць у комплексі реабілітаційних заходів.

Значну кількість наукових праць та практичних розробок цієї галузі присвячено обговоренню та визначенню засобів фізичної реабілітації та особливостей й механізмів їх застосування [4, 6, 10].

Слід зазначити, що сьогодні в Україні не в достатній кількості висвітлено та досліджено таке поняття, як фізична терапія як цілісну, загальну теоретичну систему знань, умінь та навичок. Останніми роками проведено низку досліджень із проблеми розвитку реабілітаційної освіти в Україні [2, 4, 5, 8].

Утім, ураховуючи теперішній стан перебудови системи освіти до міжнародних вимог, є необхідність ширшого розкриття актуальних питань становлення наукової та освітньої спеціальності «фізична терапія» в Україні.

Метою дослідження є встановлення генези наукової та освітньої сфери «фізична терапія».

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел та інтернету.

Результати дослідження. Фізична терапія як наукова та освітня сфера є продуктом розвитку кількох галузей, зокрема лікувальної фізичної культури, фізичної реабілітації, кінезіотерапії, працетерапії, та прикладних сфер – масажу, фізіотерапії, механотерапії, гідрокінезотерапії, ортопедії.

Термін «реабілітація» запозичений з юриспруденції, де він означав відновлення в правах. На початку ХХ ст. цей термін почали застосовувати стосовно осіб із фізичними вадами, кількість яких невпинно зростала у зв'язку зі світовими війнами минулого століття, природними катастрофами тощо.

У перекладі з латинської термін «реабілітація» означає відновлення. Уперше визначення реабілітації зробив Франц Йозеф Ріттер фон Бус 1903 р. у книжці «Система загального догляду за бідними» [7, 8].

Поштовхом для розвитку реабілітації хворих стала Перша світова війна, яка заподіяла шкоду здоров'ю тисяч людей. Почали стрімко розвиватися такі науково-практичні дисципліни, як ортопедія, фізіотерапія, трудотерапія і лікувальна фізична культура. У 1917 році в США вперше організовано Асоціацію з відновлювальної терапії [7].

Як програма дій щодо осіб із фізичними вадами термін «реабілітація» почав вживатися з 1918 р. із заснуванням у Нью-Йорку інституту Червоного хреста для інвалідів [8].

Перша світова війна призвела до зростання кількості інвалідів працездатного віку (поранені солдати), в одних лише Сполучених Штатах Америки їх нараховували більше ніж 200000 на початку війни. Перші програми підготовки фізичних реабілітологів розпочали діяти в арміях – американській, англійській, норвезькій. На той час фізичними реабілітологами у військах працювали здебільшого жінки, тому в 15 квітня 1921 р. першим об'єднанням фізичних реабілітологів у світі стала Національна американська асоціація жінок-фізичних реабілітологів.

Створене в США в 1922 р. Міжнародне товариство догляду за дітьми-каліками вперше у світі взяло на себе розроблення найбільш важливих питань реабілітації. Отож реабілітацію започатковано як допомогу інвалідам із набутими і вродженими вадами, сутність якої полягала у створенні належних умов та пристосування до життя цих людей [7, 8, 9].

Після Першої світової війни дедалі більше лікарень і клінік в Європі запроваджують лікувальну гімнастику як засіб терапії і реабілітації. 1925–1926 рр. в університетах Познані, Варшави проводять курси з теорії і практики лікувальної гімнастики і масажу. Ще до початку Другої світової війни фахівців із фізичної реабілітації визнано в США рівноправними учасниками процесу лікування хворого, вони отримали соціальний захист, а 1938 р. відбувся перший загальнонаціональний конгрес фізичних реабілітологів [7].

У 1933 р. в Австралії було відкрито клініку, яка спеціалізувалася на лікуванні поліомієліту лише засобами реабілітації.

Ще 1929 р. в колишньому СРСР у наукову літературу й практику увійшов термін «лікувальна фізична культура», замінивши такі вузькобіологічні терміни, як «мототерапія», «кінезитерапія», «ерготерапія», «міокінезотерапія», «лікарська гімнастика». Згодом він набув статусу державного. У медичних інститутах та інститутах фізичної культури почали готувати фахівців за спеціальністю

відповідно: лікар лікувальної фізичної культури, інструктор лікувальної фізичної культури [3, 8].

У 1920 р. у Москві відкрито Державний інститут фізичних методів лікування, і до 1930 р. кількість таких закладів невпинно зростала. За десятиріччя було створено понад двадцять інститутів фізіотерапії, серед яких три в Україні: Одеський, Чернігівський, Феодосійський. Інтенсивно розвивалися наукові дослідження і підготовка кадрів із фізіотерапії.

Науковці В. В. Гориневський, І. М. Саркізов-Серазіні, І. А. Богашев видають 1923 р. та 1926 р. посібники з лікувального застосування фізичної культури. Окрім того, В. В. Гориневський був організатором і керівником першої у Радянському Союзі кафедри фізичного виховання у Самарському університеті, а І. М. Саркізов-Серазіні – першої кафедри лікувальної фізичної культури у Московському інституті фізичної культури [3, 7, 8].

Передова думка, традиції і досвід роботи Харківського медико-механічного інституту стали передумовою організації у Харкові 1921 р. першого Науково-дослідного інституту фізичної культури, що значно випередило створення аналогічного наукового закладу у Москві (1932). Плідно працюють фахівці у Слов'янську – Т. Р. Нікітін, в Одесі – Я. Й. Камінський. Останній 1924 р. видав книжку з лікувальної гімнастики і через три роки організував науково-дослідну лабораторію, що пізніше була перетворена на філію Українського інституту фізкультури. У 1932 р. Я. Й. Камінський почав вести курс лікувальної фізичної культури у медичному інституті, який 1934 р. було реорганізовано у першу в Україні кафедру з цієї дисципліни. Продовжувачем його справи став академік О. Ю. Штеренгерц, автор понад тисячі наукових праць, який створив школу лікарів та методистів з лікувальної фізичної культури [7, 8].

Із відкриттям кафедр лікарського контролю, лікувальної фізкультури і масажу в інститутах фізкультури (Москва, 1928 р; Ленінград, 1932 р.; Харків, 1928 р.) і медичних інститутах, відділів у спеціалізованих науково-дослідних закладах розгортається цілеспрямована підготовка кадрів методистів та лікарів. У 1935 р. І. М. Саркізов-Серазіні видав перший навчальний посібник для студентів із лікувальної фізичної культури.

Набутий у мирний період досвід став підставою для наказу про обов'язкове використання у військових шпиталях лікувальної фізичної культури під час Великої Вітчизняної війни. Вона разом з іншими лікувальними методами забезпечувала не тільки скорочення термінів лікування, а і швидше відновлення боєздатності та зменшення інвалідності поранених.

Друга світова війна також значно стимулювала розвиток медичної, психологічної, соціальної, зокрема професійної, реабілітації. Концепція реабілітації хворих та інвалідів в сучасному розумінні з'явилася в роки Другої світової війни в Англії і США. Так, в США вже 1945 р. було 26 спеціальних навчальних закладів підготовки фахівців-реабілітологів. Згодом прийшло розуміння, що зі збільшенням випадків хронічних захворювань, які призводять до непрацездатності, окремі напрямки медицини не в змозі розв'язувати цю проблему, це завдання під силу тільки всій системі охорони здоров'я загалом. Так, в Англії вже 1944 року було створено Британська рада реабілітації інвалідів. У 1946 р. в Нью-Йоркському медичному центрі «Bevellue» була організована служба реабілітації поранених і хворих «Rehabilitation Medicine Service». Після закінчення війни реабілітація у всіх країнах стає загальнодержавною проблемою. Її вважали важливим чинником подолання зниження рівня втрати працездатності, вона також прискорювала відновлення пацієнта.

У 1950 р. соціально-економічна Рада ООН прийняла резолюцію «Соціальна реабілітація інвалідів», у якій йшлося про необхідність міжнародного планування і створення програм з реабілітації фізично неповносправних та повноцінних осіб. Актуальність і соціальна значущість проблеми реабілітації зумовила зростання кількості національних програм і установ, які займаються цими питаннями [7, 8, 9].

У 1958 році відбулося перше засідання Комітету експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) з медичної реабілітації, на якому було наголошено про необхідність застосування реабілітації для зменшення негативних фізичних, психічних і соціальних захворювань.

У США, Англії, Франції, Канаді та колишніх НДР і ПНР організовано реабілітаційні центри, де з лікарями і спеціалістами з лікувальної фізичної культури та фізіотерапевтами працювали психологи, інструктори з професійної підготовки, педагоги, соціологи, юристи. Реабілітація відчутно скоротила терміни лікування, сприяла поверненню хворих до активного життя, зменшила кількість і розміри допомог у зв'язку з інвалідністю, у результаті відновлення працездатності частини хворих.

Реабілітація набула всесвітнього визнання, і 1960 р. утворено Міжнародну організацію з реабілітації інвалідів, яка охопила близько 60 країн з усіх континентів. Вона співпрацює з ООН, ВООЗ, Всесвітньою організацією праці.

На І Всесвітньому конгресі з реабілітації у Нью-Йорку 1960 р. та конгресах колишніх соцкраїн

у Лейпцігу та Дрездені 1958 та 1962 рр. обговорювали необхідність реабілітації не тільки інвалідів, а й осіб після різних захворювань і травм. IX конференція міністрів охорони здоров'я соціалістичних країн (Прага, 1967) розглядала реабілітацію не тільки як суто медичну проблему, а як справу державної ваги.

Реабілітацію почали викладати у вищих медичних закладах. Варшавська медична академія однією з перших у світі відкрила 1961 р. кафедру і клініку реабілітації. Спеціалістів-реабілітологів середньої ланки почали готувати в Англії, Данії та інших країнах [8, 9].

У 1969 р. Міністерство охорони здоров'я і соціальних послуг Польщі затвердило принципи розвитку реабілітації, розроблені комітетом Наукової ради при Міністерстві охорони здоров'я і соціальних послуг під керівництвом професора, доктора В. Дега [9].

Упродовж подальших років ВООЗ запровадила понад 40 програм, спрямованих на розв'язання різних проблем реабілітації. Близько 4000 організацій і установ у різних державах світу займалися питаннями та реалізацією медико-соціальної реабілітації інвалідів і хворих.

У республіках колишнього СРСР, зокрема і в Україні, було чимало зроблено з відновного лікування, організації роботи та допомоги інвалідам і немічним. Роботу провадили на державному рівні під безпосереднім керівництвом Міністерства охорони здоров'я та соціального забезпечення.

У 1961 р. при Раді наукових медичних товариств Міністерства охорони здоров'я СРСР створено Всесоюзне науково-медичне товариство з ФК та ЛФК, а з 1979 р. воно перетворене на Всесоюзне наукове товариство з ЛФК, спортивної медицини та реабілітації [7, 8].

У Києві 1969 року відкрито науково-дослідний Інститут медичних проблем фізичної культури, який проіснував до 1986 року, а 1993 року відновлено та реорганізовано у Державний науково-дослідний Інститут проблем фізичної культури і спорту. У Київському Інституті удосконалення лікарів відкрито кафедру фізичної реабілітації і мануальної терапії (завідувач професор Л. Є. Пелех), а в областях – реабілітаційні лікарні, центри та відділення.

В Україні 1971 року відбувся пленум товариства терапевтів республіки, присвячений питанням реабілітації хворих із серцево-судинними захворюваннями. Методи реабілітації цих хворих розробляли академік М. М. Амосов та професор Я. А. Вендет (1969) – після операцій на серці, професор В. Н. Дзяк (1970) – у разі серцево-судинній патології, професор Г. В. Карепов (1985) – у разі травм спинного мозку. Напрацьовано санаторні засоби реабілітації у санаторіях України.

У 1970 році в Москві створено науково-медичне товариство реабілітації хворих та інвалідів. Науковці Г. С. Юмашев і К. Ренке 1973 року видали монографію «Основи реабілітації». Центральний інститут курортології, фізіотерапії і лікувальної фізкультури 1988 року реорганізовано у центр медичної реабілітації і фізичної терапії.

Починаючи від 1981 року, з розвитком реабілітаційного напряму в охороні здоров'я, на базі кабінетів (відділень) ЛФК, масажу, механотерапії, фізіотерапії, голкорефлексотерапії, мануальної терапії та інших, де застосовували фізичні методи лікування, відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я СРСР почали організовувати відділення відновного лікування. Це відбувалось і в Україні. Утім, узагальнення нагромадженого досвіду, проведене майже через 20 років, засвідчило, що в областях України така реорганізація мало де вдалася [3].

Виникла нагальна потреба подальшого вдосконалення служби ЛФК в Україні та реформування цієї галузі в бік розширення сфери діяльності фахівців з фізичної реабілітації, тобто змісту професійних завдань та типів послуг, які вони можуть надавати [3, 5, 8].

Термін «фізична реабілітація» дедалі ширше вживалиу професійній та побутовій мовах, що підкреслювало популярність цієї системи відновних заходів. Фізична реабілітація уже тоді добре зарекомендувала себе за кордоном як окрема галузь наукових знань і мала достатньо міцну наукову і методологічну базу. Передусім, приваблювала більш розширена (порівняно з ЛФК) сфера діяльності фахівців із фізичної реабілітації, тобто – змісту професійних завдань та типів послуг, які вони можуть надавати.

Перші кроки до формування фізичної реабілітації як самостійної освітньо-професійної галузі та плекання перших професійно вишколених фахівців із фізичної реабілітації в Україні почав здійснювати Львівський державний інститут фізичної культури (ЛДІФК). Саме тут розпочалася співпраця із Канадським агентством міжнародного розвитку (CIDA) за українсько-канадською програмою «Партнери в охороні здоров'я» і проєктом «Реабілітаційна програма у Львові». Співпрацю здійснювали на підставі угод, укладених між Інститутом та програмою «Партнери в охороні здоров'я» у 1994 (грудень) та 1995 (грудень) роках із терміном дії до кінця 1997 року [3, 4, 8].

Швидкому розвиткові фізичної реабілітації як окремої освітньої та наукової галузі також сприяла співпраця з голландськими, шведськими та канадськими фізичними терапевтами у рамках різноманітних проєктів та програм [1, 2, 5].

У 1993 році Міністерство молоді і спорту запропонувало організувати напрям підготовки 0102 «Фізичне виховання і спорт», спеціальність «Фізична реабілітація», кваліфікація 6.010200 «Бакалавр фізичної реабілітації», «Викладач фізичної культури і спорту».

Підготовка фахівців із фізичної реабілітації розпочалася в Україні як педагогічна спеціальність у вищих навчальних закладах України фізкультурного профілю на базі кафедр лікувальної фізкультури у 1994–1995 рр. Упродовж цього періоду відкрито спеціальності і створено або реорганізовано (з кафедр лікувальної фізкультури) кафедри з підготовки фахівців із фізичної реабілітації у вишах III–IV рівнів акредитації. Для цього було використано багаторічний досвід навчання інструкторів лікувальної фізкультури.

У 1994 році в Українському державному університеті фізичного виховання і спорту, а згодом в інших фізкультурних інститутах України кафедри ЛФК і лікарського контролю реорганізовано у кафедри фізичної реабілітації і спортивної медицини. Потім це відбулося і у вищих медичних закладах освіти [1, 3, 4].

У 1997 році інститут отримав від Міністерства освіти України ліцензію на право здійснення освітньої діяльності за спеціальністю 7.010202 «Фізична реабілітація». Цього ж року Державний комітет України з фізичної культури і спорту та Міністерство праці України розробили і затвердили професійно-кваліфікаційну характеристику «Спеціаліст з фізичної реабілітації».

У 1998 році за поданням інституту професію «Фахівець фізичної реабілітації» внесено до Класифікатора професій України ДК 003:2005 під кодом 3226 [1, 10].

У 2005 році створено наукову спеціальність 24.00.03 «Фізична реабілітація» (постанова президії ВАК України від 11.05.2005 р.). Починаючи від 2007 р., розширено напрям підготовки 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня: 6.010203 – бакалавр, 7.0410202 – спеціаліст, без зазначення спеціальності. Від 2011 р. напрям підготовки перетворено на галузь знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», напрям підготовки 6.01203 «Здоров'я людини», спеціальність 7.01020302 «Фізична реабілітація».

Наказ № 614 МОЗ України від 27.10.2008 прирівнює фахівця з фізичної реабілітації до інструктора з лікувальної фізкультури, що не є прийнятним, оскільки обсяг знань та рівень підготовки таких спеціалістів суттєво відрізняється [10].

Важливо, що ще недавно в Україні спеціалістів у сфері фізичної реабілітації випускали понад 30 вищих навчальних закладів. Утім, досвід підтвердив, що фізичних реабілітологів можуть на належному рівні готувати лише фізкультурні заклади вищої освіти чи ті, що мають факультет фізичного виховання [3].

Останніми роками підготовкою фізичних реабілітологів зацікавилися у медичних закладах вищої освіти. Так, 2012 року вперше в Україні здійснено набір на навчання у Тернопільському державному медичному університеті ім. І. Я. Горбачевського [3, 4].

Одним із пріоритетних напрямків модернізації у сфері фізичної терапії в Україні є Постанова Кабінету Міністрів України № 266 від 29.04.2015 року «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». Згідно з цим документом спеціальність «Фізична реабілітація» була перенесена з галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини» до галузі знань 22 «Охорона здоров'я» під номером 227 «Фізична реабілітація», що визначило новий напрям її розвитку в структурі підготовки фахівців галузі «Охорона здоров'я» в Україні.

Ще за рік до Класифікатора професій ДК 003:2010 внесено сучасну назву «Фізичний терапевт» (код 2229.2) (відповідно до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 10 серпня 2016 року № 1328 затверджено Зміну № 5 до Класифікатора професій ДК 003:2010).

Слід зазначити, що підставою для внесення нової професійної назви «Фізичний терапевт» передував Указ Президента України від 03.12.2015 р (Пункт 7 доручення КМУ від 18.12.2015 р. № 48839/1/1–15 до Указу Президента України від 03.12.2015 р. № 78 «Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю» та лист МОЗ від 03.02.2016 р. № 3.14–10/1/3116–15/2632) [11].

Згодом до Постанови Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2017 року № 53 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 р.» назву спеціальності 227 «Фізична реабілітація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» викладено в такій редакції – 227 «Фізична терапія, ерготерапія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Як зазначає Асоціація фізичних терапевтів, фізична терапія – це сформована і легітимна професія, з особливими професійними аспектами

клінічної діяльності та освіти, що визначається різноманітністю соціальних, економічних, культурних та політичних умов. Вона, безумовно, є окремою професією, тому першою професійною кваліфікацією, отриманою в будь-якій країні, є успішне завершення навчальної програми, якою присвоюють кваліфікацію фізичного терапевта, надають право використовувати назву цієї професії і працювати незалежним спеціалістом [5].

У теперішній час залишається чимало нез'ясованих питань щодо статусу фахівців із фізичної терапії та підготовки наукових кадрів із цього напряму у галузі наук із фізичного виховання і спорту, а також у галузі медичних наук. Окрім того, існує низка актуальних питань у частині діяльності профільних кафедр вищих навчальних закладів освіти.

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що фізична терапія як наукова та освітня сфера є продуктом розвитку кількох галузей, зокрема лікувальної фізичної культури, фізичної реабілітації, кінезіотерапії, працетерапії, та прикладних сфер – масажу, фізіотерапії, механотерапії, гідрокінезотерапії, ортопедії.

Лікувальна фізична культура була самостійним засобом фізичної реабілітації переважно у країнах соціалістичного табору, зокрема в Україні радянських часів.

Становлення фізичної реабілітації як самостійної освітньо-професійної галузі в Україні започатковано у Львівському державному інституті фізичної культури та згодом у закладах вищої освіти фізичного виховання і спорту в 90-х роках XX ст. Подальша інтеграція України у світовий освітній простір сприяла формуванню спеціальності «фізична терапія, ерготерапія».

Перспективи подальших пошуків передбачають дослідження вихідної теоретичної основи фізичної терапії як компонента системи знань цієї наукової та освітньої сфери.

Список використаних джерел

1. Вовканич А. С. Підготовка фахівців з фізичної реабілітації у контексті розвитку освіти у галузі фізичного виховання і спорту / А. С. Вовканич // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. – 2010. – Вип. 7. – С. 37–42.

2. Герцик А. М. Фахівець з фізичної реабілітації, чи фізичний терапевт: національне та міжнародне тлумачення назв професій / А. М. Герцик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 10. – С. 21–24.

3. Клапчук В. В. Історичні аспекти і сучасні тенденції розвитку фізичної реабілітації в Україні / В. Клапчук, Г. Тумілович // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 3. – С. 103–107.

4. Клапчук В. В. Фізична реабілітація в Україні: актуальні проблеми сьогодення / В. В. Клапчук // Актуальні проблеми фізичної реабілітації, спортивної медицини та адаптивного фізичного виховання. – 2014. – С. 113–115.

5. Кобелєв С. Ю. Історія розвитку Української Асоціації фахівців фізичної реабілітації / С. Ю. Кобелєв // Бюлетень Української асоціації фахівців фізичної реабілітації. – 2009. – № 1. – С. 3–5.

6. Лазарєва Е. Б. Физическая реабилитация при хирургическом лечении вертеброгенных пояснично-крестцовых синдромов : [монография] / Елена Борисовна Лазарева. – Киев, 2012. – 328 с.

7. Медицинская реабилитация в спорте: руководство для врачей и студентов / под общ. ред. В. Н. Сокрута, В. Н. Казакова. – Донецк : Каштан, 2011. – 620 с.

8. Мухін В. М. Фізична реабілітація : підруч. для студ. вищих навч. закл. фіз. виховання і спорту / В. М. Мухін. – Київ : Олімпійська література, 2009. – 488 с.

9. Примачок Л. Л. Історія медицини та реабілітації : навч. посіб. / Л. Л. Примачок. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – 104 с.

10. Приступа Є. Н. Роль і місце фахівця з фізичної реабілітації в системі охорони здоров'я населення / Приступа Є. Н., Вовканич А. С. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 9. – С. 92–96.

11. Зміна № 5 до класифікатора професій: знов актуально? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kadrovik.ua/novyny/zmina -no-5-do-klasyfikatora-profesiy-znov-aktualno

References

1. Вовканич АС. Підготовка фахівців з фізичної реабілітації у контексті розвитку освіти у галузі фізичного виховання і спорту. В: Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. Зб. наук. пр. Київ; 2010;7, с. 37–42.

2. Герцик АМ. Фахівець з фізичної реабілітації, чи фізичний терапевт: національне та міжнародне тлумачення назв професій. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010;10:21–4.

3. Клапчук В, Тумілович Г. Історичні аспекти і сучасні тенденції розвитку фізичної реабілітації в Україні. Спортивний вісник Придніпров'я. 2013;3:103–7.

4. Клапчук ВВ. Фізична реабілітація в Україні: актуальні проблеми сьогодення. Актуальні проблеми фізичної реабілітації, спортивної медицини та адаптивного фізичного виховання. 2014, 113–5 с.

5. Кобелєв СЮ. Історія розвитку Української Асоціації фахівців фізичної реабілітації. Бюлетень Української асоціації фахівців фізичної реабілітації. 2009;1:3–5.

6. Лазарєва ЕБ. Физическая реабилитация при хирургическом лечении вертеброгенных пояснично-крестцовых синдромов: монография. – Киев; 2012, 328 с.

7. Медицинская реабилитация в спорте: руководство для врачей и студентов. Донецк: Каштан; 2011. 620 с.

8. Мухін ВМ. Фізична реабілітація: підручник. Київ: Олімпійська література; 2009. 488 с.

9. Примачок ЛЛ. Історія медицини та реабілітації: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя; 2014. 104 с.

10. Приступа ЄН, Вовканич АС. Роль і місце фахівця з фізичної реабілітації в системі охорони здоров'я населення. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011;9:92–6.

11. Зміна № 5 до класифікатора професій: знов актуально? [Інтернет]. Доступно: https://www.kadrovik.ua/novyny/zmina-no-5-do-klasy fikatora-profesiy-znov-aktualno

Стаття надійшла до редколегії 24.10.2019.
Прийнята до друку 10.12.2019.
Підписана до друку 27.12.2019.